

II. Gün/IV. Oturum: (31 Mayıs 2009, 16:15–17:30)

ABHAZYA-KUZEY KAFKASYA-DIYASPORA İLİŞKİLERİ

Murat Papşu, Oturum Başkanı
Araştırmacı, Yazar

Cihan Candemir,
Kafkas Dernekleri Federasyonu Genel Başkanı

Mitat Çelikpala,
*Uluslararası İlişkiler Doçenti-TOBB Ekonomi ve
Teknoloji Üniversitesi*

Setenay Nil Doğan, Yorumcu
Araştırmacı, Öğretim Üyesi–Yıldız Teknik Üniversitesi

ABHAZYA–KUZEY KAFKASYA–DİYASPORA KONUM, GÜNCEL DURUM, GÖREVLER VE BEKLENTİLER...

Cihan Candemir
Kafkas Dernekleri Federasyonu Genel Başkanı

Abhazya'nın Temel İhtiyaçları

- Abhazya'nın nüfusa ihtiyacı vardır. Diasporadan hızlı nüfus göçü sağlanmalıdır. Bu Abhazya için birinci önceliklidir.
- Abhazya'nın siyasi desteğe ihtiyacı vardır. Bağımsızlığını koruyup geliştirilmesi bakımından diasporanın yürüteceği lobi faaliyetleri önemlidir.
- Abhazya'nın ekonomik gelişmeye ihtiyacı vardır. Siyasi bağımsızlığın temel şartı ve teminatı ekonomik bağımsızlıktır. Diasporanın Abhazya'nın ekonomik gelişimine katkısı en üst düzeye çıkarılmalıdır.

Kafkasya ve Diasporada Durum

- Kafkasya ve diasporadaki durum ve Abhazya'ya olası etkileri ayrı ayrı incelenmelidir.
- Etkileşimi Abhazya'nın ihtiyaçları olan siyasi, ekonomik ve demografik boyutuyla incelemek doğrudur.
- Gerek Kafkasya'da gerek diasporada yaşayan Adige ve Abhazlar politika üretmekte zorlanmaktadır.
- Yaşanan çelişkileri açık yüreklilikle değerlendirip tartışmalıyız. Akıl ile ortak çözüm üretmeliyiz.

Kafkasya'da Durum

- Kafkasya'da durum diasporadan farklıdır. Farklı ülke vatandaşlığı söz konusudur. Türkiye'de yaşayanlar bunu anlayamamaktadır. Kafkasya'ya Türkiye'deki değer yargılarıyla bakılmaktadır.
- Tarih boyunca çizilen sınırlar ve coğrafi uzaklıklar, etnik ve dil farklılıkları Adige ve Abhaz halkları arasında biraz mesafe yaratmıştır. Çoğu kez, günlük yaşamda bir Adige veya bir Abhaz için Rus, Ermeni, Çe-

çen veya Asetin farksızdır.

- Tüm mesafeye karşın “kardeş halk” tanımı yaygındır.
- Dayanışma özellikle zor zamanlarda yardımlaşma şeklinde olmuştur. Abhazy’a da yaşanan savaş sırasında bu dayanışma açıkça görülmüştür. Çok önemli bir destek olmuştur. Ve dayanışma iki halk arasındaki mesafeyi asgariye indirmiştir.

Kafkasya’daki Cumhuriyetlerin Durumu

- Adigey’in, Karaçay-Çerkes’in, Kabardey Balkar’ın kendi sorunları vardır.
- Karaçay Çerkes Cumhuriyeti’nde sorunlar yanında Abazin nüfusun olması Abhazy’a yönelik yararlar sağlayabilir. Zaman içinde göç olabilir.
- Çeçenistan’ın kendi sorunları vardır. Çeçen-Rus savaşı sırasında Çeçenistan Gürcistan ile ilişkilerini geliştirmek zorunda kalmıştır.
- Kuzey Osetya’nın katkısı sınırlıdır. Güney Osetya ile Abhazy arasında Gürcistan’a karşı kader ortaklığı vardır. Ancak, çatışma ortamının sona ermesiyle birlikte ilişkilerin nasıl bir seyir alacağını zaman gösterecektir.

Kuzey Kafkasya’nın Abhazyaya Desteği

- Bugünkü verilere göre, Kuzey Kafkasya’da Rusyanın politikaları belirleyicidir.
- Kuzey Kafkasya Cumhuriyetleri Abhazyaya siyasi ve gerektiğinde maddi destek sağlamaktadır.
- Karaçay –Çerkes Cumhuriyeti’nde Abhazy için önem taşıyan Abazin nüfusu vardır. Abazların ve Abazinlerin birlikteliklerini güçlendirmeleri önem taşımaktadır.
- Kuzey Kafkasya Cumhuriyetleri iletişim eksikliğinden sözedilebilir. İletişimi güçlendirmek hem bu cumhuriyetlere hem de Abhazyaya fayda sağlayacaktır..
- İlişkilerin olumlu olmasında Türkiye Diasporasının etkisi büyüktür. Dünya Çerkes Birliği (DÇB) içinde Abhazy temsilciliği sürekli muhafaza edilmelidir.

Diyasporada Durum

- Diaspora, Türkiye ve diğerleri olarak nitelendirilmelidir.
- En etkin diaspora, nüfus, coğrafi yakınlık ve ilgi sürekliliği açısından Türkiye’dedir. Diğer ülkelerdeki diasporanın ilgisini ve katkısı da sürekli artmaktadır.
- Türkiye’nin bölgesel güç olması Abhazy politikası açısından önemlidir.

- Abhazya bunun bilincindedir.
- Türkiye'deki Kafkas diasporasının konumu Abhazya açısından hayati öneme sahiptir.
- Ancak Türkiye diasporası da kendi çelişkilerini yaşamakta, ortak akıl ve ortak politikalar üretmekte zorlanmaktadır.

Türkiye Diasporasının Durumu

- Türkiye diasporasında Adige ve Abhaz halkı Kafkasya'nın tersine çok içiçe olarak yaşamıştır. Bazı azınlık mikromilliyetçi Adige veya Abhaz unsurlara rağmen birliktelik güçlüdür ve Abhazya'ya bakış ortaklıktır.
- Türkiye diasporası Ürdün, Suriye, Avrupa hatta Amerika'da yaşayan insanlarımıza öncülük yapma durumundadır.
- Abhazya'nın geleceği konusunda kilit ülke Türkiye ve Türkiye diasporasıdır.
- Güçlü ve zayıf yönleriyle incelemek gerekir.

Türkiye Diasporasının Güçlü Yanları

- Nüfusun fazla olması.
- Abhazya sevgisinin yoğun olması.
- Coğrafi yakınlık.
- Türkiye'de etkin lobi imkanı.
- Güçlü ve etkin bir lobi olarak algılanması, yapılan çalışma ve etkinliklerin ses getirmesi, kamuoyunun dikkatini çekmesi.

Diasporanın Zayıf Yanları

- Yaşadığı çelişkiler:
 - Köyden aldığı geleneklerle şehir yaşamına uymakta zorlanmaktadır.
 - Kafkasya'ya bakışında "Rus düşmanlığı" ile "birlikte yaşama zorunluluğu" arasında sıkışmıştır. Reel politika üretmemektedir.
- Ulusal bilinç eksikliği.
- Ekonomik güçsüzlük.
- Geleneksel yapıdan kaynaklanan ortak hareket etme zafiyeti.
- Kişisel egoların yüksekliği.
- Sonuç olarak sinerji oluşturulamamakta, yeterince etkin olunamamaktadır.
- Bu tespitlerimize örnekler olarak: Köylerde yaptığımız etkinliklerde hala Abhaz bayrağının takılıp takılmayacağını tartışıyor olmamızı; Kendisini Abhazya'ya adanmış insanlarımızı ve kurumlarımızı, kendini "meselelenin sahibi" gören kişilerin düşman ilan etmesini; ortak politika üretme-

miyor olmamızı gösterebiliriz.

Bundan Sonraki Olasılıklar

- Abhazyaya ile Türkiye arasında doğrudan ulaşım hattı er geç açılacak ve kolay ulaşım imkanları artacaktır.
- Abhazyaya'ya 2014 Soçi Olimpiyatları nedeniyle kısa süre içinde daha çok Rus sermayesi akacaktır.
- Abhazyaya'da arazi ve konut-bina bulmak zorlaşacak ve pahalılaşacaktır.
- Uzun vadede Abhaz nüfusu dengelenmez ise yönetimde diğer etnisitelerle sorunlar yaşanabilecektir.
- Gürcistan'ın düşmanca tutumunda ve tavırlarında kısa zamanda iyileşme beklenmemelidir.

Yapılması Gerekenler (1) (Örgütlenme)

- Türkiye'deki dağınıklığın giderilmesi gerekir. Bu konuda herkes tavrını toplumun ortak faydası ve ortak geleceği adına düzeltmek zorundadır. Akıl ve sorumluluk duygusu egoların önüne geçmelidir.
- Abhazyaya'ya yönelik örgütlenmenin yeniden ele alınması gerekir. Bu örgütlenme kişisel egolarla, kaprislerle ve inatlaşmalarla değil akıl ve gerçekçilik esas alınarak yapılmalıdır.
- Abhazyaya'nın gayriresmi de olsa Türkiye'de güçlü şekilde temsili gerekir. Temsil yeri de Ankara olmalıdır. Geçtiğimiz günlerde Abhazyaya Dışişleri Bakanı Sayın Maksim Gunjia'nın 2 günlük Ankara ziyaretinde aldığı sonuçlar bunun göstergesidir.
- Diasporanın Abhazyaya temsilciliğine desteği mutlaka artırılmalı, organik bir çalışma birliği sağlanmalıdır.

Yapılması Gerekenler (2) (Eylemler)

- Türkiye-Abhazyaya arasında doğrudan ulaşımın sağlanması için yürütülen çalışmalar devam etmeli ve daha sonuç alıcı hale getirilmelidir.
- İşadamlarının Abhazyaya'ya ilgisi artırılmalı. Ekonomik yatırım olanakları ve öncelikli alanları konusunda kapsamlı bilgilendirmeler sağlanmalıdır.
- Dönüşler daha çok teşvik edilmelidir.
- Dönelere veya kısa vadede dönmeyecekler için dahi ikinci konut edinimi için çalışmalar yapılmalıdır.
- Daha çok turisti (her yaştan) götürmek için çalışmalar yapılmalıdır.
- Türkiye'deki ve Avrupa'daki STK'lar ile Abhazyaya arasında ilişkiler geliştirilmelidir.

- Türkiye'de Abhazya'nın tanıtımı için daha çok lobi faaliyeti yürütülmesi, strateji üretilmeli ve bilgilendirme faaliyetleri yapılmalıdır.
- Abhazya'daki devlet yöneticilerinin ve politikacıların Türkiye ziyaretleri sıklaştırılmalıdır.
- Her kademedeki bürokrat ve her partiden parlamenter ile önceden belirlenen politikalar doğrultusunda sürekli görüşmeler yapılmalıdır.

Son Söz

- Tüm bu iyi dileklere örnek olarak bu konferansın düzenlenmesi, Sayın Maksim Gunjia ve Sayın Soner Gogua'nın Türkiye ziyaretleri, yapılan tüm etkinlikler son derece yararlı olmuştur. Emegi geçenlere teşekkürler.

YAŞASIN BAĞIMSIZ ABHAZYA

Editör Notu: Cihan Candemir konferansta, ana çerçevesini power-point'le sunduğu irticalen bir konuşma yapmıştır. Bu yazı konuşmanın tamamını değil, sözkonusu power-point sunumu içermektedir..

DİYASPORANIN TANIMI, KONUMU VE DEĞİŞİM-DÖNÜŞÜM SÜRECİ...

Mitat Çelikpala

Uluslararası İlişkiler Doçenti-TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi

Birbirinden değerli, dünyaca ünlü çok sayıda Kafkasya uzmanını, sivil toplum öncüsünü ve diaspora emektarını bir araya getiren bu konferansa beni de davet ettiğiniz ve konuşma fırsatı verdiğiniz için teşekkür ederim. Salonda, yıllarını bu işe vakfetmiş çok sayıda insan var. Birçoğunuzu tanıyorum. Yıllardır bu işe bu davaya kendini adanmış insanlar olarak bu konuyu benden birçok boyutuyla daha iyi biliyorsunuz. Ben sadece, biraz akademik, biraz teorik, biraz da güncel olaylara dayanarak, diaspora ve diaspora oluşumu çerçevesinde gelişmeleri değerlendirmeye, durumun ne olduğunu ve ne olabileceğini sorgulamaya çalışacağım.

Öncelikle diasporayı tanımlamakla başlamak gerekiyor. Ya da diaspora nedir, kimlerden oluşmaktadır sorularını sormak gerekiyor. Aslında bunu sormamın sebebi de, daha önce söz alan konuşmacılarımızın üzerinde sıklıkla durduğu “Türkiye’deki diaspora kendi çelişkilerini yaşıyor”, “ortak politika üretemiyor”, “mikro milliyetçilik yaklaşımlar öne çıkıyor” ve benzeri söylemleri, şikâyetleri irdelemek... Bunlar benim bir akademisyen olarak takip etmeye çalıştığım, sıklıkla karşı karşıya kaldığım ve üzerinde düşünmeye çalıştığım noktalar. Birçok ilgili arkadaşımınla değişik ortamlarda, değişik yerlerde bu konuları tartışıyoruz, bir yaklaşım birliği oluşturmaya çalışıyoruz. Bugünkü konuşmalar beni diaspora nedir, diaspora kimdir sorusu üzerine birkaç şey söylemeye yöneltti. Doğrusunu isterseniz benim düşünceme göre, kısa süre öncesine kadar Kuzey Kafkasya diasporasını bir blok olarak değerlendirirken yavaş yavaş “Abhaz diasporası”, “Adige diasporası” demeye başladığımızı göre artık tek bir diasporadan ya da blok bir diasporadan bahsetmiyoruz demektir. Kuzey Kafkasya’daki çeşitlilik kadar neredeyse Türkiye’de bir çeşitlilik oluşmaya başladı. Ayrıca, diasporada oluşan gruplaşmaları, farklı örgütlenme arayışlarını da dikkate almak gerekir. Bu bir siyasallaşma sürecidir.

Diaspora tanımı ve siyasallaşma süreci

Diaspora kavramı ve tanımı 1960’larda Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bilimi literatürüne girdi. 1960’lara kadar böyle bir kavram, bir tanım yoktu. Dolayısıyla Çerkes, Adige, Kafkas, Kuzey Kafkas, Abhaz ne dersiniz deyin bu diaspora kavramlarının da Türkiye’de yeni yeni oturduğunu söyleyebiliriz. Bu kavram ve buna bağlı gelişim-değişim tüm dünyadaki gelişimden, değişimden bağımsız,

kendine has bir olgu değildir. Literatüre girdiğinden beri diyaspora kavramı tüm dünyada doğal bir değişim süreci yaşadı. Bu süreç içinde diyaspora diye kendisini tanımlamaya başlayanlara ya da belli bir süre önce ya da sonrasında bu grupları diyaspora olarak tanımlayanlara baktığımızda, bu tanımlamaların farklı aşamalardan geçtiğini görüyoruz.

Siyasi ve sosyolojik bir tanım olarak, diyaspora dediğimiz zaman, kendi istekleri dışında, kendilerini tehdit altında hissetmeleri nedeniyle evlerini, yurtlarını, vatanlarını terk etmek zorunda kalarak başka ülkelerde yaşayan insan topluluklarını kastediyoruz. Ayrıca bugün, herhangi bir fiili zorlama olmaksızın kendi isteği ile -daha iyi bir hayat beklentisi ile- yer değiştirmiş olanların oluşturdukları topluluklar için de diyaspora kavramı kullanılmaktadır. Her hal ve şartta, diyaspora, yer değiştirmek zorunda kalan ve yerleştikleri yeni coğrafyada kendi kimliklerini koruyarak hayatlarını sürdürmeye çalışan insan toplulukları şeklinde tanımlanabilir. Diasporayı oluşturan insanlar için öncelikle yaşama tutunma, sonra kültüre sahip çıkma ve son aşamada ise siyasi kimlik oluşturma süreçleri yaşanır. Başka bir deyişle “muhacir”, “göçmen” gibi tanımlamalardan siyasal bir kimlik olarak diyasporaya dönüşüm söz konusu olur ve yeni bir kimlik tanımlamasına geçilir.

Bu dönüşüm, kimlik oluşturma süreci öyle çok rahat ve kolay biçimde ilerlemez. Bu sancılı bir süreçtir ve bu süreci atlattırken ya da bu süreç içinde yaşarken çekişmeler, parçalanmalar ve mücadeleler söz konusu olur. Ben, Türkiye'deki diyaspora arasında bugün şahit olduğumuza benzer tartışmaları daha çok yapacağımıza inanıyorum. Büyük ihtimalle, Türkiye'deki Kuzey Kafkasya diasporası içinde ya da oluşacak çeşitli diasporalar arasında daha büyük ayrışmalar, daha fazla gruplaşmalar hatta daha sert çatışmalar olacak.

Değişimin riskleri ve fırsatları

Bu süreç içerisinde, diasporanın ya da diyaspora içerisindeki farklı unsurların örgütlenmesi, bu örgütlerin kendi kimliklerini oluşturması, kendi kimlikleri içerisinde etkileşime girmeleri, bizim çoğu zaman önemsemediğimiz fakat belki de bugünlerde üzerinde daha çok tartışacağımız bir süreci başlatıyor. Nedir bu süreç? Diaspora dediğimiz kimliğin ya da diasporaların her birinin, kendi anavatanlarından ya da yaşadıkları vatanlardan ayrı bir gündemleri oluşmaya başlıyor. Biz işte bugün onu tartışıyoruz aslında. Bugün artık bizler, Türkiye'de ya da dünyanın farklı bölgelerinde, Kuzey Kafkasya diasporası yerine Abhaz, Adige diasporasından bahsediyorsak, bir Çeçen ya da Oset diasporası oluşuyorsa, bunların içinde farklı farklı örgütlenmeler şekilleniyorsa, bu diyaspora gruplarının her birinin kendi vatanlarından, anavatanlarından yaşadıkları ülkelerden, vatanlarından, yurttaşı oldukları ülkelerden ve büyük bir ihtimalle diğer diyaspora örgütlenmelerinden farklı gündemleri, farklı vizyonları, farklı beklentileri oluşmaya başlıyor demektir. Yeni ve kendine has bir siyasallaşma süreci, kimlik oluşumu söz konusu oluyor-olacak demektir. Mesele bu beklenti,

vizyon ve gelecek algulamalarının nasıl yönlendirileceği, bunun anavatanlarla uyuşup uyuşmayacağı ya da kendi içersinde farklı altyapılar oluşturulup oluşturulamayacağı meselesidir. Benim gözlemim, Türkiye’de ve Türkiye merkezli diasporalarda bu ayrışma süreci başlamıştır. Akademik açıdan çok mantıklı, çok doğal gelen bu süreç için içinde olan sizler açısından çok rahatsız edici olabilir. Ama bu bir gerçek ve yaşanıyor.

Bu süreç iki türlü gelişebilir: (1) Bu farklı diasporalar ya da farklı diasporik kimlikler ayrı ayrı kendi tanımlamalarını, siyasi konumlarını, ilke, amaç ve hedeflerini oluştururlar, daha sonra diğer benzer diasporalar ya da diasporik kimliklerle ortak bir algılama, anlayış ve vizyon geliştirmeye yönelirler; böylece daha sağlıklı bir şekilde hem anavatan hem yaşanan ülkenin gerçeğine uygun kendi toplumuna bütünsel bir kimlik kazandırmak, politik vizyon sağlamak ve birlikte ortak bir hedef ortaya koymak söz konusu olabilir. (2) Ayrışma süreci iyi algılanamaz ve iyi yönetilemez ise önu alınmaz bir çözülme yaşanır. Bunun yaratacağı sonuç etkisiz, örgütsüz ve kifayetsiz yapılar olacaktır.

Tekrar altını çizmek isterim ki tüm bunlar siyasallaşmanın, başka bir deyişle kültürel kimlik algısından siyasi kimlik algısına geçişin doğal süreçleridir. Siyasallaşma süreci daha çok tartışma demektir ve biz, Kuzey Kafkasya diasporasında bu devreyi yeni yeni yaşamaya başladık. Ben ve benim gibi akademisyen arkadaşlar, bu süreci anlamaya, kavramaya ve çıkarsamalarda bulunmaya çabıyoruz. Bunu da taraf olmadan yapmaya özen gösteriyoruz. Çünkü biz (akademisyenler) taraf olursak doğru bilgilenme ve fikir oluşturma imkânını bulamayız gibi geliyor bana.

Abhazya, diaspora için yeni referans noktası

Bir yandan bu sancılı süreç yaşanırken öte yandan diaspora yapılarının mensupları bir takım lobi faaliyetlerini sistemli şekilde sürdürme gayreti içinde bulunuyor Türkiye’yi ya da Türk dış politikasını 1980’lerin neredeyse başından itibaren etkileme çabası sürüyor. Başlarda belki çok zor ve bilinçsiz bir tarzda yürütülen faaliyetler 1990’lara ve 2000’lere gelindiğinde daha örgütlü, daha planlı bir yapıya dönüşüyor. 2000’lerden sonra süreç daha bir farklılaşmaya başladı. Neden? Çünkü Abhazya sağlam bir kültürel-siyasal kimlik olarak ve peşi sıra da bağımsız bir siyasal entite olarak öne çıkıverdi. Bu, Kuzey Kafkasya diasporasının konumunu, politikalarını ve bizlerin değerlendirme-tartışmalarını farklı bir boyuta taşıdı. Artık diaspora açısından tek referans noktası Rusya değil. Artık diaspora kendi vatanını, tarihini ve geleceğini tartışırken sadece Rusya ve Rusya’nın politikalarını tartışmıyor. Abhazların ve Abhazya’nın politikalarını da tartışıyor. Çünkü artık Abhazya bağımsızlığı kabul edilmiş bir devlet ve diaspora için önemli bir referans noktası. Dolayısıyla, son dönemlerde Kuzey Kafkasya diasporasının tartışma konuları arasında Abhazya’nın önemi giderek artmakta. Abhazya öncelikli ve büyük bir ihtimalle diaspora içindeki sert tartışmaları başlatan noktalardan biri oldu. Gözlemlenen, tartışmanın daha çok temsil meselesi üzerinden yürüdüğü görülüyor. Yani kim Abhazya’yı da-

ha fazla savunuyor-savunabilir, kim Abhazya'nın diasporası, ya da kim Abhazya ile ilgili konularda söz söyleme hakkına sahiptir, kim değildir vb. konular tartışılıyor. Bu tartışma, üstü örtülü ya da açık biçimde sürüyor.

Bu tartışmalar sonuçta bizi nereye götürecek? İşte yukarıda sözünü ettiğimiz siyasallaşma sürecinin evrelerinden geçilecek. Doğru ve sonuç alıcı bir perspektifin ortaya çıkmasında Abhazya'nın ve Abhazya'yı yönetenlerin çok önemli bir konuma sahip olduğunu belirtmeliyim. Daha doğrusu karşılıklı etkileşimin sağlıklı yürümesinin önemli olduğunu düşünüyorum. Doğaldır ki, diasporanın bakışı onlar için nasıl önemli ve yönlendirici oluyorsa, Abhazya'nın politik vizyonu ve bakış açısı da Türkiye'deki ya da dünyanın dört bir yanındaki diasporayı etkiliyor, yönlendiriyor.

Burada, tartışmaları belirleyen unsurlardan birinin de diaspora mensupları arasındaki ve diaspora ile anavatan arasındaki zaman zaman farklılaşabilen bir takım beklentiler ya da çıkar çatışmaları olduğunu eklemeliyiz. Bu çatışmaların zaman zaman olayların seyrini olumsuz yönde etkileyebileceğini hesaba katmak gerekir. Bu da gerçektir. Bence kabul edilmesi ve farkında olunması gereken, diasporanın yaşadığı ülkeden, anavatanından zaman zaman farklılaşan çıkarları ve beklentileri olabileceğidir. Bunu kabul etmek gerekir. Bunu anavatanına ya da yaşadığınız ülkeye dayatmak adına söylemiyorum. Anavatanın ya da yaşanan ülkenin beklentilerini hesaba katarak, fakat diasporanın beklenti ve çıkarlarını da önceliklendirecek akılcı ve kapsamlı bir vizyonla hareket etmek gerekir. Bu da, dediğim gibi, siyasallaşma sürecini daha iyi yönetmekle, daha iyi organize olmakla ilintili bir konudur.

Anavatana dönüş meselesi ve beklentiler

Bugün Abhazya'nın diasporadan beklentileri bellidir. İlk ve temel beklenti, önceki konuşmalarda da vurgulandı, Abhazya'ya geri dönüştür. Fakat diasporanın tamamının Abhazya'ya dönmesi mümkün değildir. Çünkü bu diaspora olmanın doğasına aykırıdır. Çünkü diaspora kendine has karmaşık bir kimlik oluşturur. Bir yandan anavatana özlem duyar ve dönmek ister, bir yandan da bulunduğu ülkede kök salmak... Farklı duygular, düşünceler bir aradadır. En belirleyici unsurlardan biri de ekonomik gerçekliktir; yaşanan ülkedeki ve anavatandaki iş ve yaşam standartları, diasporanın kalmak ve gitmek konusundaki tercihinde önemli yer tutar. İşte tüm bunlardan dolayıdır ki, 90'lardan itibaren mümkün olduğu halde anavatana dönenlerin sayısı henüz çok azdır. Geri dönüş yavaş yavaş ve aşamalarla gerçekleşebilecektir.

Abhazya'nın diasporadan diğer beklentisi siyasi destek ve Abhazya'nın ekonomik gelişimine katkıdır. Dün ve bugün yapılan konuşmalarda, siyasi ve ekonomik desteğin hangi alanlarda ve hangi yollarla sağlanacağı konusunda çok zengin düşünceler ortaya konuldu. Burada Türkiye-Abhazya ekonomik ilişkilerinin geliştirilmesi büyük önem taşıyor. Aynı şekilde Abhazya'nın Avrupa Birliği ile

ilişkilerinin geliştirilmesi önemli. Bu yönde çalışmalar yürütülüyor. Türkiye Cumhuriyeti Devletini yönlendirmeye, Avrupa Birliği'ni etkilemeye, Amerika ile ilişkiler kurulmaya çalışılıyor. Örneğin, bir önceki oturumda belirtildi, Avrupa, Amerika, siyasal gelişmelerle paralel bir biçimde biraz da zorunlu olarak, son bir-iki yılda diasporayı keşfetmeye başladı. Diasporayla ilişki kurmaya, diasporayı anlamaya, diasporayla politika yapmaya çalışıyorlar. Diaspora ile ekonomik anlamda bir takım bağlantılar kurmaya çalışılıyor. Fakat çok kolay olmuyor, olmayacak.

Elbette engeller, zorluklar var. Bunları da yaşıyoruz. Örneğin Ticaret odasıyla bir organizasyon yapmaya çalışıyorsunuz, bir aşamaya geliyorsunuz, devlet müdahale ediyor, engelliyor. Farklı bir formül uyguluyorsunuz. 60–70 yerine 20 kişi götürüyorsunuz. Bu bir mücadele ve bu mücadeleyi Abhazya yürütecek, diaspora yürütecek. Görünen odur ki, bugün itibarıyla Abhazya'nın diasporadan beklediği şeylerle, diasporanın Abhazya'dan beklediği şeyler arasında ciddi bir farklılık yok. Mesele, bu beklentilerin ortak bir politika çerçevesinde yürütülüp yürütülemeyeceği meselesidir. Böyle bir zeminin yaratılıp yaratılamayacağı meselesidir. Bunun yapılabilmesi için, nasıl ki Abhazya'da bir devlet yapılanması oluşuyorsa diaspora yapılanmasının da kristalize olması, siyasal kimliklerini daha iyi tanımlaması ve politik anlamda daha aktif olması gerekiyor.

Genç neslin görevleri

Bütünsel açıdan değerlendirdiğimizde yapılması gerekenin bu siyasallaşma sürecini hızlandırmaktan geçtiği kanısındayım. Genç neslin, yeni neslin eğitilmiş bir nesil olmasını sağlamak gerekir. Bunu altyapısı var. Salonda çok sayıda genç var ve bu neslin meseleyi daha politik söylemlerle, kavramlarla, daha gerçekçi bir biçimde ve daha hedefe yönelik bir biçimde tanımlamaya başlaması gerekir. Genç neslin daha aktif olması, inisiyatif alması gerekmektedir. Bu, ayrılmaklılık, bölücülük, yıkıcılık değildir. Bu, kimliğini tanımlama, kimliğine sahip çıkma ve bu kimlik çerçevesinde daha doğru bir vizyonla hareket etme meselesidir.

Ben, diasporanın sahip olduğu potansiyeli dikkate alarak, tüm zorluklara ve engellemelere rağmen doğru tanımlanmış bir değişim-dönüşüm sağlayacağına inanıyorum. Çünkü eğitilmiş ve toplumu sürükleyecek elit, entelektüel grupların sayısı arttıkça ve bu grupların inisiyatifi geliştikçe süreç doğru yönde işlemeye devam edecektir.